

Федишин М. І.

Ужгородський національний університет

ТЕОЛОГІЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

У статті проаналізовано засади протестантської теології, зокрема зосереджено увагу на таких поняттях, як теологія і протестантизм. Запропоновано термін теопротестантизму. Окреслено наукові праці мовознавців і висвітлено їхню належність до розгляду протестантського вчення. Результати показують, що теологія протестантизму має цілеспрямований комунікативний характер, який пронизує всі ідеї, інтенції, стратегії й тактики цієї релігійної словесності, а також намагається пояснити важливі питання, з вирішенням яких людина стикається в процесі всього свого свідомого духовного життя.

Ключові слова: протестантизм, теологія, мова, вчення, доктрина, комунікація.

Постановка проблеми. Натепер чимала кількість науковців цікавиться питаннями релігії та мови. Ці два векторні напрями багато в чому впливають один на одного, а також безпосередньо на суспільство, яке перебуває в безперервному мінливому зв'язку з релігією і мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні лінгвісти звернули свою увагу на дослідження релігійних текстів, що містять протестантський підхід і бачення. Серед них ми можемо відзначити Ю. В. Романченко, Р. Я. Ваврінчик, Ю. О. Чернишова, О. К. Гадоського, Д. Крістел, І. В. Бугаєва, Т. Б. Захарян, В. І. Карасик, О. В. Климентова, М. Шустер, Н. Б. Мечковська та ін. Лінгвісти й ті, хто цікавиться сферою співвідношення релігії і мови, передають особливі комунікативні значення й смисли, які простежуються на сторінках священних релігійних текстів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану виконання лінгвістичних розвідок у сфері протестантської теології. Об'єктом дослідження слугують наукові праці вітчизняних і зарубіжних мовознавців, що стосуються питання теологічного дискурсу. Предметом дослідження є виявлення характерних теологічних аспектів протестантизму, що досліджуються на теренах лінгвістичної науки.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- коротко розглянути сутність поняття теології;
- зануритись в історичний період народження протестантизму;

– проаналізувати лінгвістичні праці, які розглядають мовні та мовленнєві аспекти теопротестантизму.

Виклад основного матеріалу. Перед тим, як почати говорити про теологію власне протестантизму, давайте передусім розглянемо сутність поняття теології.

Існують два поняття на позначення цього вчення – теологія й богослов'я. Як зазначає М. Т. Вереш, автори, які вживають термін «богослов'я», орієнтуються на східнохристиянську культуру, а науковці, які вживають термін «теологія», – на західнохристиянську [2, с. 15]. Термін «теологія» походить від грецьких слів: λόγος – слово, вчення й θεός – Бог [2, с. 16]. Священнослужитель Фома Аквінський зазначив, що заради людського спасіння було необхідно, щоб існувала наука, яка базується на Божому Об'явленні [2, с. 15]. Хтось вважає, що теологія є наукою, яка оперує термінами, доктринами, догмами, канонічними поняттями, затвердженими синодами та відповідними авторитетними органами церкви [1, с. 21]. Інші говорять, що це вчення про Бога, що базується на об'явленні, тобто на методичній спробі зрозуміти й пояснити Божественне Об'явлення істини [2, с. 15]. Німецький лінгвіст Г. Кречмар розглядає теологію як роздуми про Бога, що є методично спрямованим явищем [6, с. 211]. Російський лінгвіст розглядає теологічний дискурс як такий, що має на меті через роздуми про Бога і тлумачення Священного Письма переконати реципієнта в істинності християнського вчення [6, с. 212].

Український лінгвіст Р. Я. Ваврінчик підкреслює важливість лінгвістичного аспекту тлумачення догм. Дослідниця говорить, що «більшість міжконфесійних, історичних та інших суперечок виникають саме через різне ставлення до мови й інтерпретації словесних формулювань в основних першоджерелах теології. Тобто проблеми релігійних світоглядів мають переважно лінгвістичний генезис» [1, с. 21]. Переглядаючи різноманітні підходи до визначення теології, ми дійшли такого висновку. Теологія є лінгвістичним вивченням релігійної словесності, що базується на внутрішньому пізнанні Слова, яке носить назву Одкровення. Так, й одного разу святе Боже Одкровення осінило німецького священника, який не міг змиритися з усталеними законами щодо спасіння людської душі.

Протягом багатьох років протестантизм є керуючим релігійно-світоглядним напрямом у християнстві. Як нам відомо, протестантизм утворився в 16 столітті внаслідок відокремлення від католицизму та породив низку таких течій: лютеранство, англіканство, кальвінізм, течії баптистів, адвентистів, методистів, євангельських християн, п'ятидесятників, харизматів. Цей історично впливовий етап почався в період реформації в м. Віттенберг, яке вважається місцем народження протестантизму. У церкві у Віттенберзі було сказано близько 2000 проповідей Мартіна Лютера. Пастор біблійної церкви Олексій Коломійцев зауважує, що слово «протестантизм» абсолютно не було пов'язане з вірою, а більше було пов'язане з політичними відносинами. Після того як М. Лютер визначив, що сутність віри і спасіння людської душі не залежить від церкви й не є пов'язаною з офіційними структурами, є насправді щирою розмовою людської душі з Богом, то, звичайно ж, офіційна католицька церква відреагувала й результатом цього стало відлучення М. Лютера від церкви. Дуже багато спроб було здійснено, щоб примусити Лютера мовчати та ізолювати його від усілякого духовного впливу [9, 1:00–1:47]. Як цей вердикт був прийнятий, група німецьких князів, які не хотіли бути залежними від політичного впливу Римської імперії, виразили протест. Цей протест передусім мав політичне значення. Вони хотіли підтримати свого співвітчизника й показати, що вони також мають якесь значення. Від цього протесту й вийшла назва протестантизму, яка з часом і закріпилась за всіма прибічниками М. Лютера. Їх почали називати протестантами. Опісля цього цю назву почали співвідносити з багатьма церквами, групами, деномінаціями, які не належать като-

лицькій чи православній церквам. Отже, виникає нова гілка в християнстві, яка не пов'язана ні організаційно, ні доктринально ні з православною, ні з католицькою церквами. Щоб людина мала спасіння своєї душі, їй не потрібно таїнства церковні, але необхідною є особиста віра, віра у Спасителя Ісуса Христа. Хто відкрився нам, прийшовши на землю, зодягнувшись у людське тіло, і Той, Хто одного разу помер за нас на Голгофському хресті, і Той, про Кого Бог говорить у Святому Письмі. Усе це є доктринальною основою протестантських церков [9].

Від часу народження протестантизму існують і розвиваються його деномінації. В історичному аспекті розвитку в межах протестантської конфесії відбувається розподіл на її різноманітні деномінації. Проте, незважаючи на розбіжності, протестанти мають, так би мовити, особливу єдність – усі вони вірять у викупну жертву Сина Божого Ісуса Христа, через яку приймаючи вони мають життя вічне, а також у силу спасіння своєї душі, що здійснюється шляхом простої щиросердечної віри. Як нам відомо, існують п'ять фундаментальних доктрин, які об'єднують усі протестантські конфесії, а саме:

– *Sola Scriptura – Тільки Писання* – доктрина про те, що записане Біблія є богонатхненним словом Бога, єдиним ясним і практичним джерелом християнських доктрин;

– *Sola fide – Тільки вірою* – доктрина про те, що прощення можна отримати тільки через віру;

– *Sola gratia – Тільки благодаттю* – доктрина про те, що на порятунок нашої душі приходить тільки Божа Благодать, яку ми не в змозі заслужити;

– *Solus Christus – Тільки Христос* – доктрина про те, що Ісус Христос є Єдиним посередником між Богом і людьми, Він є шляхом, за допомогою якого ми приходимо до Небесного Отця; немає інших посередників;

– *Soli Deo Gloria – Тільки Богу слава* – доктрина про те, що людина повинна поклонятися тільки Господу й шанувати Його всім своїм серцем і єством [4, с. 84–87].

Існує чимала кількість обрядів, які ми знаходимо в межах інших релігій, про яких узагалі не йде мова в Біблії. Можемо назвати деякі з них. Протестанти не моляться до діви Марії, вони поважають її як Богом обрану жінку, матір, яка родила Сина Божого Ісуса Христа, але не поклоняються їй, позаяк, виходячи з п'яти основних духовних положень, слава й пошана належать тільки Єдиному Богу. Коли діти народжуються, то

за них звершується молитва благословення пастора чи єпископа. Протестанти приймають водне хрещення в зрілому віці. Перед тим як його прийняти, вони проходять біблійні уроки, присвячені цьому важливому духовному рішення.

Вивченням протестантської теології займається низка філософів, релігієзнавців, а також лінгвістів, які також детально вивчають це питання. Слушною є думка М. В. Крилової, що протягом багатьох років у силу причин екстралінгвістичного порядку духовне мовлення, під яким ми розуміємо сукупність жанрових різновидів, що функціонують у сфері релігії, залишалося поза межами лінгвістичного дослідження. Дослідниця зауважує, що питання мови і релігії розглядалися з історичного, культурологічного, соціологічного, релігієзнавчого кутів зору. Лінгвістичний аналіз богословських текстів не знаходився в центрі уваги наукових досліджень, попри те що лексичне, синтаксичне, фонетичне вивчення релігійних текстів допомагає поглибити уявлення про національно-культурну мовну специфіку суспільства, того чи іншого народу [5].

Для позначення терміна протестантської теології або ж теології протестантизму ми пропонуємо власний термін – поняття *теопротестантизму*.

Теопротестантизм є теологічним дискурсом, що розглядає фундаментальні основи протестантської течії християнства. Є багато ключових питань у протестантизмі, які ми будемо розглядати в процесі дослідження, але зараз коротко зупинимось на СПАСІННІ людської душі та духовному житті людини. Теологія протестантизму має на меті найповніше осмислити Святе Письмо й виконати Боже покликання у своєму житті. Спасіння, як було вже вище сказано, ми отримуємо по щиросердечній вірі в Ісуса Христа, і це є даром від Бога, щоб ніхто не хвалився, що він сам може собі купити чи заробити своє спасіння. Це – дар Божий. Воля Господа є в тому, що Він не бажає смерті грішника, але хоче, щоб той прийняв Христа у своє серце та віддав життя для служіння й виконання того покликання, яке Бог уже приготував для нього. Спасіння є проявом Божої благодаті, Його милості. Бог простягає руку до кожного, хто зміг би умістити Його слова у своє серце і прийняти Його волю. Так як Бог Отець віддав Свого Єдинородного Сина в жертву, так і ми, виконуючи Його волю, жертвуємо чимось у нашому житті. Коли людина стає ближчою до Бога, то й Бог наближається до неї, отже, формуються особистісні стосунки, в яких важливим є двосторонній процес спілкування.

Людина, досліджуючи Святе Письмо, має спілкування з Богом. Вивчаючи Біблію, співаючи гімни, пишучи богонатхненні пісні та вірші, кожного дня перебуваючи в молитві й маючи Бога у своєму серці та розумі, ми виконуємо певного роду комунікацію між Богом і людиною. Розвідка такого роду комунікації й стала об'єктом дослідження багатьох релігійних, філософських, а також лінгвістичних праць. Давайте коротко їх розглянемо.

Є чимала кількість наукових праць, окреслених темою релігійного дискурсу. Як зазначала П. В. Спасенко у 2013 році, дисертації з лінгвістичних спеціальностей можна класифікувати за їх підходами до вивчення релігійної мови, а саме: «(1) жанрово-стилістичний підхід, відповідно до якого релігійну мову розглядають як функціональний стиль української мови; (2) лінгвокультурологічний з використанням концептуального аналізу; (3) комунікативний підхід з опорою на теорію мовленнєвих актів; (4) лексикографічні дослідження з акцентами на лексиці, семантиці, фразеології та етимології релігійної мови» [7, с. 122]. Вона відзначає, що в релігійній лінгвістиці існує чимало білих плям, які свідчать про малозадіяність комунікативного й семіотичного підходів, поза увагою залишаються фонетика та граматики релігійної мови й те, що використання соціолінгвістичного підходу є практично незадіяним» [7, с. 123].

Розглядаючи вищезазначені підходи, хотілося б відмітити, що дослідження теопротестантизму в зарубіжних працях є доволі частим явищем (Ю. Мольтман, Ш. Річард, Д. Крістел, Ж. Марітен, Г. Г. Хачатрян, Ю. В. Романенко, Т. Г. Чугунова та інші). Вивчаються різноманітні релігійні жанри молитви, проповіді, монографії, статті з позицій теології, усім працям притаманний комунікативний характер, адже всі релігійні жанри чи теоретичного, чи популярного характеру є комунікативно спрямованими науковими розвідками. Проте значно менше вітчизняних наукових праць, що вивчають питання теопротестантизму. Ми знаходимо кілька лінгвістичних робіт, присвячених розгляду протестантської теології. Серед них назвемо поки що такі дві наукові праці: «Перформативність мовленнєвих актів у англomовному теологічному дискурсі» Р. Я. Ваврінчик і «Синергійність англomовного релігійного дискурсу» Н. О. Кравченко. У цих працях матеріалом дослідження слугують тексти протестантських проповідей і молитов. Р. Я. Ваврінчик має на меті висвітлити лінгвопрагматичні особливості функціонування перформативних мовленнєвих актів

у проповідницькому жанрі сучасного англомовного теологічного дискурсу в їх протиставленні з неперформативними. Вона зараховує жанр проповіді до теологічного виду релігійного дискурсу. О. Н. Кравченко присвятила свою працю вияву синергійності релігійного (проповідницького й молитовного) дискурсу, реалізованої засобами лінгвального та екстралінгвального планів. Дослідниця започаткувала новий науковий напрям – теолінгвістику ритуального релігійного дискурсу – і виділила п'ять умов досягнення синергійності релігійного ритуалу.

Висновки і пропозиції. Отже, ми зробили спробу коротко охарактеризувати теологію протестантизму та її причетність до лінгвістичної науки. Протестантизм є не тільки зміною практики служіння, а й ставленням серця до того, що говорить Бог, щоб почути від Нього, взяти це до уваги, послухатися й виконати те, що Бог говорить через Своє

Слово до кожного з нас. Теопротестантизм характеризується комунікативним характером, позаяк усі канали, через які Господь промовляє до нас, несуть активну комунікативну ідею, інтенцію чи стратегію сказаного чи написаного. Протестантизм є живим явищем духовної культури через те, що віруючі всіх протестантських церков та общин скеровані й навчені мати особисте спілкування з Богом, вони прагнуть пізнавати самого Творця, Його силу та велич, яку неможливо не помітити людським оком.

Також можемо додати, що теопротестантизм є доволі молодою сферою мовознавчих досліджень, що потребує подальшого її розвитку. У межах цього релігійного поля все ще існує нагальна потреба описати духовні положення теопротестантизму, висвітлити основні підходи до його визначення, виокремити й охарактеризувати мовні та мовленнєві одиниці теопротестантизму тощо. Усе це вбачаємо перспективою наших подальших розвідок.

Список літератури:

1. Ваврінчик Р. Я. Перформативність мовленнєвих актів у англомовному теологічному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Чернівці, 2016. 247 с.
2. Вереш М. Т. Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Львів, 2016, 215 с.
3. Гаврилюк Т. В. Концепція людини в протестантизмі ХХ століття. Світогляд – Філософія – Релігія: збірник наукових праць. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. Вип. 4. С. 131–139.
4. Кравченко О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід): монографія. Одеса: КП ОМД, 2017. 412 с.
5. Крылова М. В. Стратегии речевого воздействия в дискурсе англоязычного протестантизма: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Волгоград, 2013. 21 с.
6. Романченко Ю. В. О понятии «теоретико-теологический дискурс» (на материале немецкого языка). Вестник МГЛУ. 2009. Вып. 560. С. 211–220.
7. Спасенко П. В. Релігійна лінгвістика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Studia Linguistica*. 2013. № 7. С. 121–128.
8. Черенков М. Протестантська теологія і «протестантський» університет в Україні: про можливість та реальність. Філософська думка SENTETIAE: Герменевтика традиції та сучасності у теології та філософії. 2013. Вип. IV. С. 13–20.
9. Что такое протестантизм, откуда произошло это название и в чем его суть? Библия говорит. Вып. 238. 5 мин. 49 с. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lspkzBOxXEс> (дата звернення: 01.06.2018).
10. Crystal D. The problem of language variety: an example from religious language. *Communication and understanding*. Hassocks: Harvester Press, 1978. P. 195–207.
11. Fillmore Ch. Linguistics as a Tool for Discourse Analysis. *Handbook of Discourse Analysis*. N.Y., 1985. Vol. 1. P. 11–39.

ТЕОЛОГИЯ ПРОТЕСТАНТИЗМА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ

В статье проанализированы принципы протестантской теологии, в частности сосредоточено внимание на таких понятиях, как теология и протестантизм. Предложен термин теопротестантизма. Определены научные труды языковедов и их принадлежность к рассмотрению протестантского учения. Результаты показывают, что теология протестантизма носит целенаправленный коммуникативный характер, который пронизывает все идеи, интенции, стратегии и тактики этой религиозной словесности, а также пытается объяснить важные вопросы, с решением которых человек сталкивается в процессе всей своей сознательной духовной жизни.

Ключевые слова: протестантизм, теология, речь, учение, доктрина, коммуникация.

THEOLOGY OF PROTESTANTISM THROUGHOUT MODERN LINGUISTICS

The article analyzes the principles of Protestant theology. The emphasis is namely put on such terms as theology and Protestantism. The term "theoprottestantism" has been offered. Linguistic works and their affiliation with the Protestant doctrine have been outlined. The results show that theology of Protestantism has a purposeful communicative character that penetrates into all the ideas, intentions, strategies and tactics of religious verbal language structures, and also tries to explain the important issues that a person encounters in the process of all his conscious spiritual life.

Key words: Protestantism, theology, language, teaching, doctrine, communication.